

Samed-i Behrengî'nin Hikâyeciliği ve İran Çocuk Edebiyatındaki Yeri*

Samed-i Behrengî's Storytelling and His Place In Persian Children's Literature

Gamze Gizem ERTAN**

ÖZET

Samed-i Behrengî (1939-1968), XX. yüzyılda yaşamış ve genç yaşta hayatını kaybetmiş olan İran Edebiyatının önemli çocuk hikâyesi yazarlarından biridir.

Yazarın hayatı ve eserlerinin incelenmesi, kullanmış olduğu üslubun ve yaşadığı dönemin özelliklerinin ortaya konulması, Behrengî'nin edebi kişiliğinin ve İran çocuk edebiyatındaki yerinin tespit edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Samed-i Behrengî'nin hikâyeleri ve masalları birçok kez Türkçeye çevrilmiştir. "Ulduz ve Kelâghâ", "Ulduz ve Arûsek-i Sohengû", "Mâhi-yi Siyah-i Kûçûlû", "Yek Holû Hezâr Holû" gibi birbirinden eşsiz değerlerde kaleme aldığı bu hikâye ve masalları ile İran çocuk edebiyatında adını ölümsüzleştirmiştir.

Samed-i Behrengî'nin hayatı, dili, üslubu ve edebi kişiliği hakkında araştırılmaya dayalı bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Samed-i Behrengî'nin hikâyeciliği dışındaki yönlerinin Türk okuyucusuna tanıtılmaması büyük bir eksiklik olduğundan bu makalede, okuyucuya bu konu hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Samed-i Behrengî, Samed-i Behrengî'nin Hikâyeciliği, İran Çocuk Edebiyatı.

Çalışmanın Türü: Araştırma

ABSTRACT

Samed-i Behrengî is one of the most important representatives of the twentieth century Persian Children's Literature, which has a rich cultural heritage and history though its roots cannot be traced back so far in time.

Recognized as one of the most important writers of children's literature, Samed-i Behrengî was born in Tabriz in 1939. Throughout his twenty-nine-year life, he worked as a teacher; he was a writer of children's stories and folk tales, and a translator and compiler of stories. Following the elementary school, he studied at Tabriz school of teaching, and after completing his studies, he taught children in the Azeri parts of Iran by traveling from village to village for eleven years; that is, until the end of life. While he was working as a teacher, he attended classes at Tabriz Faculty of Letters, the Department of English Language and Literature at night and did not give up being a student even when he was a teacher.

Being one of the writers of Mohammad Reza Shah period, Behrengî wrote many story books translated into various languages around the world. With his precious stories and tales such as "Ulduz and Kelâghâ", "Ulduz and Arûsek-i Sohengû", "Mahi-yi Siyah-i Kûçûlû", "Yek Holû Hezâr Holû," Samed Behrengî-i has had a significant place Children's Literature in Iran .

Samed-i Behrengî has articles and translations apart from his stories. Behrengî first addressed people's social, economic, and folkloric structure. He used all of his experience to give a gift that will be inherited by the children that he had been teaching for many years. Based on his collections of folk literature and folklore he wrote perhaps the world's most qualified children's stories. In the meantime, by examining folk literature of Azerbaijan and Iran and collecting folk tales circulating by word of mouth, he rewrote these materials in Turkish and Persian. In addition to these literary activities which perhaps form the most important part of his literary activities, he focused on Azerbaijani folklore and the education system in Iran. After determining the shortcomings of the education system, he endeavored to produce solutions. In major newspapers and magazines of his time, by using pseudonyms, he wrote articles about the problem of education. His article titled *A Study on Educational Problems of Iran* can be considered as an example of such studies. Investigation and research topics were often on folklore. In this field, he wrote the works titled *Azerbaijani Language and Folklore and Fairy Tales*. Behrengî, was competent both in Persian and Azerbaijani Turkish. He preferred writing in his native language to writing Persian. However, he published his books in Persian since it was forbidden to publish books in Azerbaijani Turkish. Despite this ban, he wrote a poetry book that brings together the Azerbaijani folk poems, and he translated the poems of great Persian poets into Azerbaijani Turkish. In this regard, he had significant contributions to Persian Children's literature.

Samed-i Behrengî stories are the products of the impressions of a teacher who doesn't get accustomed to anything and who explains the cruelty of poverty and ignorance with a brave view. In this regard, the Behrengî said, *Now is time to emphasize two issues in children's literature... 1) Children's literature should be a bridge between innocent children's sweet dreams and their world of dreams, and dark and conscious world of adults, which is plagued by suffering and the difficult realities... 2) The child should be given a prompt worldview and a criterion that he/she can use to evaluate various moral and social issues within the ever-changing conditions and situations in society.*

Based on this belief, all of his stories are shaped by the conflict of two contradictory social forces. Peasants with no properties fight with the cruelty of masters and they win the battle with the help of willpower as it is the case in *Kel Güverinci* "The Bald Man Selling Pigeons" and *Sengi Masalı* "The Tale of Love". In Behrengî's story *Bir Şeftali Bin Şeftali* "One Peach and a Thousand Peaches,"

* Bu makale Gamze Gizem ERTAN tarafından hazırlanan "Samed-i Behrengî'nin Hikâyeciliği ve İran Çocuk Edebiyatındaki Yeri" başlıklı Yüksek Lisans tezinden (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011) özetlenerek hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi

villagers' fight against the Aga is reflected in a peach tree that doesn't yield any fruits in Aga's garden. Providing the reader with children's example attitudes and behaviors, to activate their desire to know the real reasons behind natural and social events are realized through developing their power of thinking and imagination. With the help of animals and dolls, children overcome cruelty and ignorance in the world of dreams. The themes and style of the stories of Samed-i Behrengi has made him attractive to readers coming from different cultural backgrounds. Although his works were written for children, they also carry striking meanings for adults. By taking advantage of the art of personification, the writer, who also gives advice for the readers to take a lesson, has helped children to envisage events better in their minds.

Samed-i Behrengi, who wrote his works in a way that aroused excitement, wrote about all events that might possibly occur in real life in his stories which he partially adorned with fantasy elements. We understand this in his story titled *Pancaracı Çocuk* "The Child Who Sold Beet" very well. Here, the story of a child at schooling age, who has to sell beet to look after his family, is told. In the story titled *Bir Günlük Düş ve Gerçek* "A One-day Dream and Reality", the writer presents a day in the life of a father and his son who have to leave their town to struggle to earn their living because of the unemployment. In these stories, Samed-i Behrengi reveals how Shah's reform called *White Revolution* changed the socio-economic structure. Because leaving their villages millions of peasants with no land migrated to the slums around the cities. On the one hand, the emerging industrial bourgeois were getting richer and richer; on the other hand, the poor and unemployed were economically and politically excluded from the society. What the writer wants his readers to see in these stories are the hopes of a poor child despite all the current difficulties.

In this respect, Samed-i Behrengi, who opposed the oppressive regime of his time, expressed the realities of life in his works. He simply informed the reader about the events during the period of the Shah. Behrengi used the language of his people in his works. His works can be enjoyed by people of all ages. Since he wanted his readers to visualize the characters in his stories, he emphasized the events in the stories. In this regard, he exhibits the characteristics of being a realist writer.

In his stories, Behrengi often expressed the difficulties experienced in the period of Shah by utilizing symbols, allegories, personification, and associations. On account of the fact that this writing format is appropriate for the fairy tale, he produced successful works in this genre, and he introduced some innovation into it. Because the themes in his works also reflect the realities of life, he attracts the attention of readers of all ages. In Behrengi's works, in which exuberant and emotional discourse is apparent, while the world of adults are described through that of children, an approach including criticisms concerning social problems is also exhibited.

Behrengi also included the expression through mutual talk. In this way, he managed to attract the attention of the reader by making his expressions more lively. Events' being voiced in a conversational tone made the reader feel that the characters are people among us. His including mutual conversation through direct expression is significant in terms of promoting vitality.

As it can be understood from all these, as an educational scientist Behrengi, who lost his life at an early age and was one of the unforgettable writers of Persian Children's Literature, advocated radical and unique reforms. He was against the understanding with pro-American values and ideals in education. As an intellectual person, he strictly criticized the feudal structure fused with religious motifs, and exhibited the structure of oppression and exploitation of the bourgeois state system. He addressed the language hope of Azeris who have faced socio-economic and cultural exploitation for more than two hundred years. He wrote tens of books that will be inherited by all children of the world as a gift. The books that he wrote have so much artistic power that they can fascinate even the adults who read them, but they have the simplicity that a child's brain can process. Behrengi succeeded in blending all these to create a unique universality, and therefore, he will manage to exist for a long time in the future with the help of what he wrote.

Key words: Samed-i Behrengî, Samed-i Behrengî's Storytelling, The Persian Children's Literature.

The type of study: Research.

GİRİŞ

Kacar Hanedanlığının ortadan kalkması ve 1923 yılında Rızâ Han'ın başbakan seçilmesi, İran tarihinde bir dönüm noktası oldu. Başa geçen Rızâ Şah (Pehlevî) öncelikle ülkedeki aydınlarla işbirliği yaparak, onların yıllardan beri özlemini duydukları Batı uygarlığını kabul etmeye çalışmış ise de sanatkârlar ve yazarlar tarafından diktatör olarak nitelendirilmiştir.

1941 yılında İkinci Dünya Savaşında Amerika ve İngiltere, Rusya'ya yardım etmek için İran'dan yol istediler, Rızâ Şah muvafakat etmeyince 25 Ağustos 1941'de İran, adı geçen üç devletin işgaline uğradı. 16 Eylül 1941'de Rızâ Şah, oğlu Muhammed Rızâ Pehlevî lehine tahttan feragat etti. Bunun sonucu olarak İran'da birçok sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıktı (Anbarcıoğlu, 1985; 4).

Muhammed Rızâ Şah iktidara gelir gelmez bir taraftan Âyetullah Kâşânî'nin başını çektiği Fedâiyân-ı İslâm, diğer taraftan 1942 yılında kurulmuş olan solcu Tudeh Partisi'nin baskısı ile karşılaştı. Tudeh Partisi, 1945'te Rusların da desteği ile Azerbaycan ve Kürdistan'daki merkezi otoriteyi yıktı. Rusların 1946 Mayıs'ında bölgeden çekilmesi ile destekten mahrum kalan Otonom Azerbaycan Cumhuriyeti ile Kürdistan Cumhuriyetçi Halk Partisi, İran ordusuna direnemeyerek çöktüler.

Almanların İran'dan çıkarılması ile boşalan üçüncü güç faktörünü Amerika Birleşik devletleri doldurdu. Bu tarihten sonra Amerikalıların İran'daki nüfuzu ve askeri varlığı giderek güçlendi. Nihayet 1947'de Truman doktrinine İran'ın da dâhil edilmesi ile İran'ın siyasî konumu belirginleşmiş oldu. Öte yandan Tudeh Partisi'nin şiddete başvurması üzerine ülke anarşi ile karşı karşıya kaldı. Bir Tudeh üyesi Şubat

1949'da Şaha suikast düzenleyince parti kapatılarak ülkede sıkıyönetim ilân edildi. Aynı yıl Muhammed Musaddık'ın başını çektiği Cephe-i Millî kuruldu. Cephe-i Millî, Hizb-i Zahmetkeşânî, Hizb-i Millet-i İran, Câmia-yi Mücâhidîn-i İslâm, Fedâiyyân-i İslâm ve çeşitli sol entelektüellerin bir araya gelerek Şah Muhammed Rızâ'nın diktatörlüğüne karşı oluşturduğu bir hareketti.

Şah, 1950'de hanedanın topraklarını, topraksız köylülere dağıtmak üzere kurduğu bir vakfa transfer etti. Ancak başbakanlığa getirilen Ali Rezmârâ'nın 1951 yılı Mart ayında bir Fedâiyyân-i İslâm üyesi tarafından öldürülmesi yüzünden Şahın bu teşebbüsü sonuçsuz kaldı. 29 Nisan 1951'de başbakan olan Musaddık petrolü millileştirdi. Bu arada Cephe-i Millî ittifakı çözülmeye başladı. Musaddık'ın uygulamalarından rahatsız olan muhafazakâr kanat desteğini çekti. İran batılı şirketlerin uyguladığı ambargo nedeni ile yaklaşık üç yıl boyunca petrol gelirlerinden mahrum oldu. Ülke ekonomik kriz ile yüz yüze kaldı (Üstün,2000;403). Petrol krizi Musaddık'ın devrilmesinden sonra Ağustos 1954'te çözüldü. İran 3 Kasım 1955 tarihinde Türkiye, Irak, Pakistan ve İngiltere'nin oluşturduğu Bağdat Paketi'ne girdi. 1957 yılında Amerika'nın yardımları ile istihbarat örgütü SAVAK kuruldu. Ülkede gelir dağılımını engellemek üzere 1958'de Bünyâd-i Pehlevî adı ile bir vakıf tesis edildi.

Şahın hayata geçirdiği en önemli uygulama, 15 Ocak 1962 tarihli toprak reformu oldu. Buna göre toprak sahipleri birden fazla köyü ellerinde bulunduramayacak, fazla topraklar devlet tarafından satın alınıp topraksız köylülere dağıtılacaktı. Aslında toprak reformu, Ocak 1963 tarihli referandum ile kabul edilmiş olan ve içinde kadın haklarının iyileştirilmesi, okuma-yazma seferberliği gibi radikal reformlar da bulunan şahın altı maddelik programının bir parçasıdır.

Ak Devrim olarak bilinen bu program ile şahın gerçek hedefi, kendisi ile halkı arasındaki iletişimi engellediğine inandığı aşiret, ulemâ ve toprak zenginleri gibi güç ortaklarını ortadan kaldırmaktı. Şahın bu niyetini anlayan ulemâ ve Cephe-i Millî *Ak Devrim*'e karşı çıktı. Böylelikle, *Ak Devrim* ile sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşeceğini düşünen Şah tam aksi bir sonuçla karşılaştı. Sermaye ve teknik donanımdan yoksun olan çiftçi toprak reformu ile elde ettiği toprağını tefecilere ve eski toprak sahiplerine kaptırdı. Bunun sonucunda şehirlere göç eden milyonlarca insan buralarda işsizler ordusu meydana getirdi. Petrol gelirlerinin halka yansımaması, aşırı silahlanma, yüksek enflasyon ve en ufak muhalefetin İran Gizli Servisi tarafından sert bir tavırla bastırılması, hayat standartları iyice düşmüş olan halkın Şaha karşı olan nefretini arttırdı. Bunun sonucunda, milyonlarca insanın katıldığı mitingler, Kum'daki medrese öğrencilerinin İran Gizli Servisi aleyhine yaptığı gösteriler başladı. Daha önce Şah tarafından bastırılmış olan Halkın Fedailerini ve özellikle üniversite öğrencileri arasında geniş taban bulan Halkın Mücahitleri Örgütü yeniden canlandı. İranlılar kitleler halinde en yüksek dinî otorite kabul ettikleri Âyetullah Humeyni'nin şemsiyesi altında Şaha karşı ayaklandılar. Şahın çok güvendiği ordu bu isyanı bastıramadı. Ülkede kontrolü yeniden sağlamak isteyen Muhammed Rızâ Pehlevî bir takım çabalar içine girdi. Fakat bu çabalar dahi sonucu değiştirmedi ve 15 Ocak 1979 tarihinde Şah Muhammed Rızâ ülkeyi terk etti (Üstün,2000;403). Pehlevî Hanedanlığının yıkılması ile batılılaşma ve laikleşme politikaları da son buldu. Mısır'da Asvan'a yerleşen Şah Rızâ kısa bir süre sonra tedavi için gizlice Amerika Birleşik Devletleri'ne gittiyse de 1980 yılında Mısır'a geri dönmek zorunda kaldı ve aynı yılın 27 Temmuz tarihinde orada vefat etti.

Anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, Muhammed Rızâ Şah döneminde yaşanan tüm bu olaylar, İran'ın siyasi ve sosyal durumu üzerinde etkisini göstermiştir. Bunun yanı sıra İran'ın dili ve edebiyatı üzerinde de etkili olmuştur. Bu dönemde birçok önemli yazar ve şair yetişmiştir. Samed-i Behrengî de bu atmosferde yetişmiş İranlı yazarlardan birisidir. Bu makalemizde dönemin ünlü çocuk edebiyatı yazarı Samed-i Behrengî'nin ise kendisini ve eserlerini tanıtmayı amaçlıyoruz.

HAYATI

Samed-i Behrengî 1939 yılının Haziran'ında Tebriz'de beş çocuklu yoksul bir Azerî işçi ailesinin oğlu olarak dünyaya geldi. Yirmi dokuz yıllık yaşamı boyunca öğretmenlik, çocuk hikâyeleri ve halk masalları yazarlığı, derleyicilik ve çevirmenlik yaptı. İlkokulu bitirdikten sonra Tebriz'deki öğretmen okullarında okudu ve öğrenimini tamamladıktan sonra on bir yıl boyunca yani ömrünün sonuna kadar İran'ın Azerî kesimini köy köy dolaşarak öğretmenlik yaptı. Öğretmenlik yaparken bir taraftan da Tebriz Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde gece derslerine devam etti.

Samed-i Behrengî öğretmen iken bile öğrenciliği bırakmadı. Halkın sosyal, ekonomik ve folklorik yapısını inceledi. Bütün birikimini, yıllarca öğretmenlik yaptığı çocuklara kalacak bir hediye vermek için kullandı. Halk edebiyatından ve folklorundan yaptığı derlemeleri temel alarak belki de dünyanın en nitelikli çocuk hikâyelerini yazdı.

Bu esnada Azerbaycan ve İran halk edebiyatını inceledi, ağızdan ağza dolaşan halk masallarını toplayarak bu malzemeyi Türkçe ve Farsça olarak tekrar kaleme aldı. Edebî faaliyetlerinin belki de en önemlisi olan bu çalışmasının yanı sıra, Azerî folkloru ve İran eğitim sistemi üzerine eğildi (Behrengî, 2006; 5). Eğitim sisteminin aksayan yanlarını tespit ettikten sonra çözüm yolları üretmeye çalıştı. O dönemin önemli gazete ve dergilerinde takma adlarla bu eğitim sorunu ile ilgili makaleler yazdı. *İran Eğitim Sorunlarına İlişkin Bir İnceleme* adlı makalesi bu çalışmalarına örnek olarak gösterilebilir. İnceleme ve araştırmaları genellikle folklorik konulara ilişkindi. Bu alanda *Azerbaycan Dili ve Folkloru* ve *Azerbaycan Masalları* adlı yapıtları kaleme aldı. *Âdîne* adlı haftalık bir gazete çıkardıysa da baskıcı yönetim karşısında bu gazete varlığını sürdüremedi.

Behrengî hem Farsçaya hem Azerbaycan Türkçesine oldukça hâkimdi. Ana dilinde yazmayı Farsça yazmaya tercih ediyordu. Ancak kitaplarını Azerbaycan Türkçesi ile yayımlaması yasak olduğundan, Farsça yayımlıyordu. Yasağa rağmen Azerî Halk şiirlerini bir araya getirdiği bir şiir kitabı yazıp, büyük Fars şairlerinin şiirlerini Azerbaycan Türkçesine çevirdi. Fakat bunlar da Farsça olmayan yayımlara getirilen yasaktan nasibini aldı. Edebiyat alanında önemli sayılabilecek bu çalışmaları, günün önde gelen muhalif yazarlarının ilgisini çekmişti. Bu hem birikimini daha da genişletmesi için hem de Marksist çevrelerle tanışması için ona verilen bir fırsattı.

Behrengî'nin asıl amacı eğitim sisteminde değişiklik yapılmasını sağlamaktı. Eserlerinde kullandığı fakir ve zengin, köy ve kent, cahil ve okumuş arasında işlenen tema, okuyucuya bunu göstermektedir. Bu bakımdan, Behrengî bir eğitim bilimcisi olarak yorulmaz bir biçimde radikal ve özgün reformları savunmuştur. Eğitimde Amerikancı değer ve ideallerin papağanlığını yapan anlayışa karşı durmuştur. Bir aydın olarak köhnemiş ve dinî motifler ile kaynaşmış feodal yapıları kıyasıya eleştirmiş, yazdıkları ile de burjuva devlet aygıtının baskı ve sömürü düzenini teşhir etmiştir. İki yüz yılı aşkın bir süredir sosyo-ekonomik ve kültürel sömürü tutsağı bulunan Azerî insanının dil umudunu işlemiştir. Bir edebiyatçı olarak tüm dünya çocuklarına hediye ve miras olacak onlarca kitap yazmıştır. Öyle ki yazmış olduğu kitaplar, okuyan büyükleri bile büyüleyecek sanatsal güce, ancak bir çocuğun beyninin kıvrımlarına işleyebilecek kadar da sadeliğe sahiptir.

Behrengî, tüm bunları harmanlayarak özgün bir evrensellik yaratmayı bilmiş ve bu yüzden de yazdıkları ile çok uzun süreler var olmayı başarmıştır.

Samed-i Behrengî İran Edebiyatı'nın gelişmesi için birçok katkıda bulunduysa da yetmişli yılların hemen başında devlet yönetimi Behrengî'nin hikâyelerini ve masallarını yasakladı. 1979'daki devrimi takip eden kısa süreli özgürlük döneminde ise kitapları çok büyük miktarda basıldı. Ancak yeni yöneticilerin onun ne kadar tehlikeli olduğunu anlamaları uzun sürmedi ve Behrengî tekrar yasaklı isimler arasına girdi. Behrengî özgür düşünen birisiydi. Onun özgür düşüncesi yeni baskıcı düzen için de bir tehdit oluşturuyordu.

Gerek baskıcı şah dönemi yönetimi gerekse mollalar rejimi her zaman Behrengî masalları ile büyüyen çocukların kafalarında filizlenen, eşitlik ve kardeşlik hayallerinden korkmuşlardı. Zaten bu yüzden yöneticiler, eğitim ve edebiyat ile ilgili bunca eser vermesine rağmen en çok onun masallarından nefret etmişlerdir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere Samed-i Behrengî, İran çocuk edebiyatı tarihinde özel bir yere sahiptir. Kendisi çocuk edebiyatı alanında yazmış olduğu hikâye ve masalları ile adından her zaman söz ettirmektedir. Fakat genç yaşta hayatını kaybeden Behrengî'nin ölümü hakkında birçok söylenti yer almaktadır. Behrengî'nin Marksist-Leninist bir örgütlenme olan Halkın Fedaileri ve özellikle yakın çalışma arkadaşı Behrûz Dehgâni (1973'te, bahsedilen örgütün önde gelen üyelerinden olduğu gerekçesi ile SAVAK tarafından işkence edilerek öldürülmüştür.) ile yakınlaşması, yeraltında faaliyet gösteren bir kısım yazar ve aktivist ile arasındaki bağı güçlendirmiştir. Bu sırada İran Devleti yüz bin siyasî polisten oluşan bir istihbarat örgütü olan SAVAK'ı da kullanarak, halk üzerinde görülmemiş bir baskı uygulamıştır. Bu baskıdan yazarlar ve kitabevleri de paylarına düşeni almışlardır. Her ne kadar Behrengî'nin 1968 yılı

Ağustos ayında Aras nehrinde boğularak öldüğü söylense de onu tanıyanlar bu zamansız ve şüpheli ölümün bir düzmece olduğunu görüşündedirler.

ESERLERİ

Samed-i Behrengî'nin hikâyeleri dışında makaleleri ve tercümeleleri de mevcuttur. Behrengî öncelikle halkın sosyal, ekonomik ve folklorik yapısını ele almıştır. Halk edebiyatından ve folklorundan yaptığı derlemeleri temel alarak belki de dünyanın en nitelikli çocuk hikâyelerini yazmıştır. Bu esnada Azerbaycan ve İran halk edebiyatını inceleyip, ağızdan ağza dolaşan halk masallarını toplayarak bu malzemeyi Türkçe ve Farsça olarak tekrar kaleme almıştır. Edebî faaliyetlerinin belki de en önemlisi olan bu çalışmalarının yanı sıra, Azerî folkloru ve İran eğitim sistemi üzerine de eğilmiştir. Bu bakımdan İran çocuk edebiyatına önemli katkıları olmuştur.

HİKÂYELERİ

1. Ulduz ve Kelâghâ (Ulduz ve Kargalar), 1346/1967.
2. Ulduz ve Arûsek-i Sohengû (Ulduz ve Konuşan Bebek), 1347/1968.
3. Keçel-i Kefterbâz (Kel Güvercinci), 1346/1967.
4. Peserek-i Lebûfurûş (Pancarcı Çocuk), 1346/1967.
5. Efsâne-yi Muhabbet (Sevgi Masalı), 1346/1967.
6. Mâhî-yi Siyâh-i Kûçûlû (Küçük Kara Balık), 1347/1968.
7. Pırzen u Cûce-yi Telâieş (Nine ve Sarı Cıvciv), 1347/1968.
8. Yek Holû Hezâr Holû (Bir Şeftali Bin Şeftali), 1348/1969.
9. Bist u Çehâr Sa'at der Hâb u Bîdârî (Bir Günlük Düş ve Gerçek), 1347/1968.
10. Koroğlu ve Keçel Hamza (Koroğlu ve Kel Hamza), 1348/1969.
11. Talhûn ve Dastân-hâ-i Diğeri (Talhun ve Diğer Hikâyeleri), 1340/1961.
12. Kisse-yi Âh, Edi ve Bûdü, Be Donbâl-i Felek, Gorg ve Gusfend, Muş-i Gorosne (Ah Masalı, Edi ile Bûdü, Feleğin Ardında, Kurt ile Koyun, Aç Fare).
13. Dûmrûl-i Dîvâne (Deli Dumrul).

KİTAPLARI VE MAKALELERİ

1. Kend u Kâv der Mesâ'il-i Terbiyetî-yi İrân (İran'daki Eğitim Sorunlarının Araştırılması), 1344/1965.
2. Elfbâ-yi Fârsî Berâ-yi Kûdekân-i Âzerbâycan (Azerbaycan Çocukları için Fars Alfabesi).
3. Folklor ve Şiir (Folklor ve Şiir).
4. Efsânehâ-yi Âzerbâycan (Azerbaycan Efsaneleri), Cilt.1, 1344/1965.
5. Efsânehâ-yi Âzerbâycan (Azerbaycan Efsaneleri), Cilt.2, 1347/1968.
6. Tapmacalar, Koşmacalar (Atasözleri ve Bulmacalar), 1345/1966.
7. Pâre pâre 1342/1963.
8. Mecmua-i Makâlehâ (Makaleler Mecmuası).
9. İnşâ u Nâmenegârî berâ-yi Kelâshâ-i Do u Se-i Debistân (İlkokul 2 ve 3. Sınıflar için Kompozisyon ve Mektup Yazımı).
10. Azerbaycan der Conbiş-i Meşrûte (Meşrutiyet Hareketinde Azerbaycan).

TERCÜMELERİ

1. Mâ ulâghâ (Biz Eşekler), 1344/1965.
2. Defter-i Eşâr ez Çend Şâir-i Fârsî Zebân (İranlı Birkaç Şairin Çağdaş Şiirler Mecmuası).
3. Harâbkâr 1348/1969.
4. Kelâg-i Siyâhe-Mâmîn-i Sibîryâk (Siyah Karga ve Sibiryalı Mâmin).

SAMED-İ BEHRENGÎ HAKKINDA YAZILMIŞ BAZI KİTAPLAR

1. Samed Câvidâne Şod (Samed Ebediyete Kavuştu), 1352/1973.
2. Kitâb-i Cuma (Cuma Kitabı), 1358/1979.
3. Berâderem Samed (Kardeşim Samed).

DİLİ, ÜSLUBU VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

İran Edebiyatında çocuk edebiyatının tarihçesi çok öncelere dayanmamaktadır. Hedef kitlesi çocuk olan hikâyeler yazılmasa da halk hikâyeleri, efsaneler ve destanlar düşünülürse çocukların anlayıp keyifle okuyabilecekleri eserler yazılmıştır. Klasik dönemde çocuklar, okumaya Hâfız Divanı ve Gülistân ile başlamışlardır (Yâhakkî, 1998; 238).

O dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik olayları çocuklara aktarılmıştır. Bu alanda yazılmış olan metinler, yazılı ve sözlü olmak üzere iki şekildedir. Klasik Fars edebiyatında kahramanlık hikâyeleri kaleme alınmıştır. Bu tür hikâyeler, çocukların diline uyarlanarak yeniden kaleme alınması, hem edebî hem de tarihî açıdan çocukların bilgi dağarcıklarını önemli ölçüde zenginleştirmekte ve birikimlerini arttırmaktadır. Çünkü çocuklar, çocukluk dönemlerini geçirdikten sonra manzum ve mensur edebî birçok eserlerle tanışmaktadır.

İslâm sonrası dönemde kaleme alınan kahramanlık destanları: *Tûtînâme*, *Kelile ve Dimne* ve *Gülistân* gibi her biri öğretici pasajlarla dolu hikâye ağırlıklı mecmualar ve tamamen ahlakî eğitim amacıyla özel olarak hazırlanmış *Kâbüsnâme*, *Babru'l-ferâid*, *Kimyâ-yi Saâdet* ve *Ahlâk-i Nâsırî* gibi eserlerdir.

XI. yüzyılın ünlü yazar ve müelliflerinden Gazzâlî çok açık, fasih, olgun, sade, kapsamlı ve içerik dolu bir nesre sahiptir. Bu durum çocukların ve gençlerin onun eserlerini kolaylıkla anlamalarını sağlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere Gazzâlî'nin kaleme aldığı *Kimyâ-yi Saâdet* adlı kitap dört rükun olarak düzenlenmiştir. Gazzâlî bu kitabı, kişinin kendisini eksik sıfatlardan temizlemesi, kemal sıfatları ile süslemesi, her şeyden kopması ve kendisini tamamen Allah'a vermesi amacıyla kaleme almıştır. Dili okuyucunun anlayacağı düzeyde olması açısından da önemli bir eserdir (Safâ, 2002; 252). Gazzâlî çocukların gelişimi için ahlakî kitapların okutulması gerektiğini dile getirmiştir.

Hâce Nâsır-i Tûsî, *Ahlâk-i Nâsırî* adlı eserinde çocukların eğitimini sosyal ahlâktan ayrı tutmuştur. Sadî Şirâzî'nin de çocuk zihninin, eğitim karşısında kabulleniş ve akıcılığına karşı dikkatini gösteren sözleri vardır. Fakat bu büyük kimselerden hiçbiri Mevlânâ Celâleddîn gibi açık görüşlü olmamıştır (İstîlâmî, 1998; 183-184). Mevlânâ Celâleddîn her zaman çocuğa yaşının kaldırabileceği şekilde muamele yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Tüm bunlardan da anlaşıldığı üzere bu şair, edip ve filozoflar eserlerinde çocuk eğitimine önem vermişlerdir.

İran'da modern anlamda çocuk edebiyatı TâliboFun (1834-1911) *Kitâb-i Ahmed* adlı eseri ile başlamıştır. Tâlibof bu kitabında hikâyenin kahramanı Küçük Ahmed'e yeni keşifler, icatlar yanında Avrupa'nın ileri olmasından ve İran'ın geri kalmışlığından söz etmiştir. Bunun yanı sıra ona ahlâk ve vatanseverlik duygularını öğretmiştir. Eski âdet ve batıl inançları tenkit etmiştir (Âriyenpûr, 1993; 294). Bunun yanısıra Tâlibof öğretici birçok hikâyeler yazmıştır. Eğitimini Avrupa'da tamamlayan pedagog Dr. Muhammed Bâkır-i Huşyâr (1903-1957) ise, 7-12 yaş grubundaki öğrenciler için elliden fazla hikâye kaleme almıştır (Kanar, 1999; 163).

Halk arasında yaygın olarak bilinen hikâyeler, destanlar, efsaneler, ninniler, bilmeceler, bulmacalar ve halk deyişlerinin tamamı, çocuklar için söylenmiştir. Resmî edebiyat ise daha çok büyükler ve ileri yaştakilere hitap ederken, halk edebiyatının önemli bir kısmı, çocuklara ve gençlere daha yakın bir dille kaleme alınmış eserlerden oluşmuştur (Yıldırım, 1998; 4).

Şah döneminin önemli yazarlarından Samed-i Behrengî'nin de eserleri hem masal hem de hikâye tarzında yazılmıştır. Yazmış olduğu kitaplar hiçbir yere alınamayan, yoksulluk ve cehalet zulmünü yeni ve cesur bir bakış açısı ile açıklayan bir öğretmenin izlenimlerinin ürünüdür. Samed-i Behrengî'nin eserlerinde yer verdiği hikâyelerden bir kısmı, asırlarca dilden dile dolaşan kıssaların günümüz Farsçasına uyarlanarak yeniden kaleme alınması ile ortaya çıkmıştır.

Samed-i Behrengî hikâyelerini adetâ dışarıdan bir gözlemci olarak okuyucuya aktarmıştır. İçinde yaşadığı dönemin sosyal, siyasal yapısını okuyucuya dolaylı olarak sezdirmiştir. Hikâyeler kısalığı ve kurgusu ile masala, kişilerin nitelendirilmesi, eylemin işleyişi ve canlandırılması ile romana yaklaşmaktadır. Bu bakımdan Samed-i Behrengî'nin hikâyelerinin çoğu masal tarzında yazılmıştır. Çünkü masal tarzında bir anlatım şekli ile gerçekleri dolaylı yoldan okuyucuya göstermek istemiştir. Hayal ürünü olan olaylar içinde hayatın gerçeklerini okuyucuya aktaran Samed-i Behrengî hikâyelerini çoğunlukla Çehov tarzında yazmıştır.

Çehov tarzı hikâye, belli bir olay üzerine kurulmayan, anlatımın ön planda olduğu, hayatın bir kesiminin anlatıldığı hikâyelere verilen addır. Çehov tarzı hikâyede yani durum hikâyesinde yazarın plan yapma zorunluluğu yoktur. Durum hikâyelerinde serim, düğüm, çözüm düzeni olay hikâyelerinden farklıdır. Giriş ve sonuç bölümleri büyük ölçüde ihmal edilir veya Maupassant tarzına göre çok daha farklı bir nitelik arz edebilir. Metin, herhangi bir girişe lüzum hissedilmeden, doğrudan doğruya vak'a ile başlayacağı gibi, belirgin bir sonuç bölümü olmadan da bitebilir. Durum hikâyelerinde olay, kişisel ve sosyal yorumlardan, duygu ve hayallerden sonra gelir.

Durum hikâyelerinde belli bir düşünce güdülmaz. Yazar, kendi kişiliğini saklar ve hikâye kahramanları tam olarak tanıtılmaz. Kişilerin yaşam koşulları, zaman ve mekâna bağlı olarak, doğal anlatım içinde okuyucuya sezdirilir.

Maupassant tarzı hikâye yani olay hikâyesi ise belli bir olayın etrafında gelişir. Hikâyede asıl olan olaydır. Olay hikâyelerinde önemli ve öncelikli olan merak öğesidir. Okuyucunun hikâyeyi şöyle ya da böyle yorumlamasına izin vermez. Çünkü hikâyede olay, mantıklı bir seyir halinde takip eder. Kişilerin portreleri özenle ve ayrıntılı olarak çizilir. Tek bir merkez etrafında yoğunlaşır. Hayattaki çatışmalar yoğunlaştırılarak metne taşınır. Vak'anın bitmesi ile birlikte, kurulan itibarî âlemdeki hayat da sona erer (Çetişli, 2001; 175).

Samed-i Behrengî'nin hikâyeleri, hiçbir şeye alışmayan, yoksulluk ve cehalet zulmünü cesurca bir bakış açısı ile açıklayan bir öğretmenin izlenimlerinin ürünüdür.

Behrengî şöyle der:

Şimdi çocuk edebiyatında iki konuya dikkat etmemizin zamanıdır... 1) Çocuk edebiyatı, çocukların hiçbir şeyden habersiz, tatlı rüyalar ve hayaller dünyası ile büyüklerin toplum çevrelerinin acı, ızdırıp verici ve zorlu gerçekliklerine boğulmuş karanlık ve bilinçli dünyası arasında bir köprü olmalıdır...

2) Çocuğa dakik bir dünya görüşü verilmelidir; ona göre çeşitli ahlâkî ve toplumsal konuları, toplumun sürekli değişen koşul ve durumları içerisinde değerlendirebileceği bir ölçüt verilmelidir.

Bu inanç temel alınarak onun bütün hikâyeleri, iki çelişik toplumsal gücün çatışmasına göre şekillenir. *Kel Güvernci* ve *Sevgi Masalı*'nda olduğu gibi hiçbir şeyi olmayan köylüler, beylerin zulümleri ile savaşır ve tedbir gücü ile onlara üstün gelirler. Behrengî'nin *Bir Şeftali Bin Şeftali* adlı hikâyesinde köylülerin ağa ile mücadeleleri, ağanın bahçesinde meyve vermeyen bir şeftali ağacının direnişinde yansıma bulur. Çocuklara öncü tutum ve davranış örneğinin sunulması, doğal ve toplumsal olayların asıl nedenlerini bilmeye olan arzularını harekete geçirmek ve onların düşünme ve hayal güçlerini geliştirmek yolu ile gerçekleştirilir. Çocuklar hayvanların ve oyuncak bebeklerin yardımı ile hayal âleminde zulüm ve bilgisizliklere galip gelirler (Âbidîni, 1998;114-115).

Behrengî'nin eserlerinin bütün kahramanları, mevcut durumu olumsuzlayarak yürürlükteki hayattan farklı bir hayat arayışına yönelirler. *Talhum* tehlikeli bir durumda gerçek mutluluğa erişebilmek için içinde bulunduğu huzur ortamı ile savaşır. *Küçük Kara Balık* hikâyesi ile yazar devrimci halkı bir balığın denizlere açılmak istemesi ile dile getirmiştir. Cesaretin önemine vurgu yapan Behrengî, yeniliğe açık olunması gerektiği mesajını, balığın hep aynı şeyleri yapmaktan sıkılıp tüm tehlikeleri göze alarak denize ulaşma çabası ile göstermiştir. Hatta bu kitap, Behrengî'nin ölüm nedeni olarak bile düşünülmektedir.

Behrengî eserlerini okuyucuya heyecan verecek nitelikte yazmıştır. Yer yer hayal unsurları ile süslediği hikâyelerinde gerçek hayata başa gelecek tüm olayları konu almıştır. *Pancarçı Çocuk* adlı hikâyesinde bunu çok iyi bir şekilde anlamaktayız. Burada okula gitmesi gereken yaşta evine ekmek parası götürmek için pancar satan bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. *Bir Günlük Düş ve Gerçek* adlı hikâyesinde ise işsizlik nedeniyle kendi kasabalarını terk edip ekmek parası kazanmak için uğraşan bir baba ile çocuğun bir günlük hayatından kesit sunulmuştur. Bu hikâyelerde Samed-i Behrengî, şahın *Ak Devrim* adını verdiği reformunun sosyo-ekonomik yapıyı nasıl değiştirdiğini gözler önüne sermiştir. Çünkü köylerinden ayrılan milyonlarca topraksız köylü şehirlerin etrafındaki gecekondu bölgelerinde toplanmıştır. Bir yandan ortaya çıkan sanayi burjuvası zenginleşirken yoksullar ve işsizler ekonomik olduğu kadar siyasal olarak da dışlanmıştır. Yazarın bu hikâyelerinde okuyucunun görmesini istediği şey, tüm bu içinde bulunulan sıkıntılara rağmen fakir bir çocuğun umutları olmuştur.

Şaha muhalif bir tutum içinde olan Behrengî, her bir hikâyesinde gerek Muhammed Rızâ Şahı gerekse ülkenin içinde bulunduğu durumu eleştirmiştir. Hikâyelerinde gerçek hayattan bir takım karakterleri ve olayları temsil etmiştir. Bir şey başka bir şey aracılığı ile betimlenmiştir. Buna "alegori" denir. Alegori genellikle eğitici amaçlı edebiyat eserlerinde kullanılan bir söz sanatıdır ve gelişmiş bir mecaz anlayışı

barındırmaktadır. Çocuk hikâyesi için kullanılabilir en uygun araç olduğundan Samed-i Behrengî bu söz sanatından faydalanmıştır. Samed-i Behrengî'nin bu söz sanatını kullanmasından, o dönemde düşüncelerin yeteri kadar rahat dile getirilemediği de anlaşılmaktadır.

Samed-i Behrengî'nin hikâyelerinin konuları ve biçemi, onu farklı kültürel yapılardan gelen okuyuculara karşı da çekici kılmıştır. Eserleri çocuklar için yazılmış olmakla beraber büyükler için de çarpıcı anlamlar taşımaktadır. Okuyucunun ders çıkarması için hikâyelerinde öğütler de veren yazar, intak sanatından da faydalanarak çocukların olayları zihinlerinde daha iyi canlandırmalarını sağlamıştır.

Behrengî bu olay akışı içinde zaman ve mekân üzerinde fazla durmamıştır. Çünkü ön plana çıkarmak istediği, hikâyenin konusu olmuştur. Zamanın ve mekânın okuyucunun hayalinde canlanmasını istemiştir, çünkü yazara göre mekân ve zaman kişilerin belirgin kılınmasında bir araç görevi görmüştür.

Hikâyelerinde seçtiği kahramanların doğallığı dikkati çekmektedir. Her zaman eserlerinde gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz karakterlere yer vermiştir. Anlatılan hikâye veya masalı daha zevkli kılmak için okuyucunun düş gücünün sınırlarını harekete geçirmesine adetâ izin vermiştir. Çünkü okuyucunun olayın akışına kapılıp kendisini de ordaymış gibi hissetmesini istemiştir. Bir bebeği konuşturarak Ulduz'un yalnızlığını vurgulamıştır; ya da bir deveyi konuşturarak fakir bir çocuğun elde edemeyeceği bir oyuncuğun hayalini dile getirmiştir.

Samed-i Behrengî uzun uzun karakter analizi de yapmamıştır. Her okuyucunun kendi kahramanını zihninde canlandırmasını istemiştir. Kahramanların ruhsal tasvirlerine de yer verilmemiştir. Fakat okuyucu olayın akışı içinde karakterler hakkında yorum yapabilmektedir. Okuyucuya aktarılması gerekenin konu olduğuna inanan Samed-i Behrengî, bu bakımdan kişi ve mekân tasvirlerine fazla değinmemiştir.

Samed-i Behrengî hikâyelerinde hayattaki sorunları gün ışığına çıkarmıştır. Bu gerçekçiliği okuyucuya da hissettirmek için hayatın içinden karakterler seçmiştir. Masalarında ise hayatın gerçekliğini insan dışındaki varlıklara kazandırdığı şahsiyet ile anlatmıştır. Bu bakımdan yazmış olduğu eserler her yaşta kişinin okuyabileceği güzellikte olma özelliğini taşımaktadır.

Behrengî tüm bu hayatın gerçeklerini okuyucunun anlayabileceği şekilde kaleme almıştır. Cümleler girift değildir. Son derece sade ve akıcı bir üslup kullanılmıştır. Yazar, yer yer eksik cümlelere yer vermiştir, böylelikle cümlenin geri kalanını okuyucunun anlamasını istemiştir. Yazar iç konuşmalara da yer vererek kahramanları, gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz tipler olarak göstermiştir. Devrik cümleler kuran yazar, böylelikle vurguyu yüklemden önceki kelimeye çekmek istemiştir. Yazar, eserlerinde yabancı kelimelere yer verip anlam kargaşasına neden olmamıştır. Konuşma diliyle yazmış olduğu hikâye ve masaları İran çocuk edebiyatında önemli bir yer teşkil etmektedir.

Behrengî, karşılıklı konuşmalı anlatıma da oldukça yer vermiştir. Bu şekilde anlatıma canlılık kazandırıp okuyucunun ilgisini çekmeyi başarmıştır. Olayların sohbet havasında dile getirilmesi, okuyucuya karakterlerin aramızdan biri olduğunu hissettirmiştir. Bu şekilde yazmış olduğu kitaplardan Samed-i Behrengî'nin realist bir yazar olduğunu da görmekteyiz. Doğrudan bir anlatımla karşılıklı konuşmalara yer vermesi, anlatılan konuya da canlılık getirmesi açısından önem taşımıştır.

Argoya fazla yer vermeyen yazar genelde olayları kendi ağzından anlatmıştır. Gözlemci edası ile yaşananları okuyucuya başarılı bir şekilde aktarmıştır. Olayları, 3. tekil kişi aracılığı ile dile getirmiş bu sebepten ötürü geçmiş zaman kipi kullanmıştır.

Samed-i Behrengî masalarında birtakım söz kalıplarından yararlanmıştır. Birçok masasına “Bir varmış bir yokmuş” şeklinde başlatmıştır. Oldukça fazla hayal unsuruna başvurması da masalarında göze çarpan başka bir ayrıntıdır.

Eserleri birçok kez Türkçe'ye çevrilen yazarın orijinal hikâye ve masaları ile çevirileri arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Türkçe'ye çevrilen hikâye ve masalarına eklemeler yapıldığı gibi, bazılarında eksiklikler de görülmektedir. Yazarların kendi yorumlarını da kattıkları bu çeviriler, orijinali okunduğunda verdiği tadı vermemektedir.

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışmada, İran çocuk edebiyatının tanınan isimlerinden Samed-i Behrengî'nin hayatını ve yaşadığı dönemi inceleyerek, eserlerindeki edebî sanat ve üslup özelliklerini ortaya çıkarmış bulunuyoruz. Hem hikâyelerinin Farsça orijinalinde hem de Türkçeye yapılmış çevirilerinde Samed-i

Behrengî'nin İran çocuk edebiyatının en önemli temsilcilerinden birisi olduğunu görmekteyiz. Ayrıca bu hikâyelerin dünyanın birçok önemli dillerine çevrilmiş olması da bunun bir diğer kanıtı sayılabilir.

Hikâyelerinde ve masallarında okuyucuya hep ders veren Samed-i Behrengî, yaşadığı dönemi, okuyucuyu sıkımayacak şekilde hayal unsurlarına da yer vererek dile getirmiştir. Her zaman olay dokusunu ön planda tutarak eserlerini sade bir dille kaleme alması açısından da önemli bir yazardır. Behrengî'nin eserleri belli bir zümreye hitap etmediği için herkes tarafından zevkle okunmaktadır.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı üzere, hayatı boyunca hak ettiği değeri görmeyen Samed-i Behrengî'nin İran çocuk edebiyatındaki yeri yaptığımız araştırmalar sonucunda bir kez daha vurgulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Âbidînî, Hasan-i Mîr, **Sad Sâl-i Dâstânnivîsî-yi İrân**, Neşr-i Çeşme, Tahran, 1998.
- Âbidînî, Hasan-i Mîr, **İrân Öykü ve Romanının Yüz Yılı**, çev. Derya Örs, Ankara, 2002.
- Âbidînî, Hasan-i Mîr, **İrân Öykü ve Romanının Yüz Yılı**, çev. Hicabi Kırlangıç, Ankara, 2002.
- Anbarcıoğlu, M. (1985). "Çağdaş İran Edebiyatında Nesir", **Doğu Dilleri Dergisi**, sayı: 1, s.4.
- Âriyenpûr, Yahyâ, **Ez Sabâ Tâ Nîmâ**, İntişârât-i Zuvvâr, Tahran, H.ş. 1372.
- Behrengî, Samed, **Tüm Masalları**, çev. Kenan Karabulut, Papirüs Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Çetişli, İsmail, **Batı Edebiyatında Edebî Akımlar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.
- <http://www.demokratikgenclikhareketi.org/mucadele-tarihinden/samet-behrengi.html> 15.05.2011.
- İstî'lâmî, Muhammed, **Berresî-yi Edebiyât-i İmrûz-i İrân**, çev. Mehmet Kanar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- Kanar, Mehmet, **Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.
- Safâ, Zebîullâh, **İrân Edebiyatı Tarihi**, çev. Hasan Almaz, Nüşa Yayınları, Ankara, 2002.
- Üstün, İ. S. (2000). İran. **İslâm Ansiklopedisi**. (s: 403). Türkiye Diyanet Vakfı. İstanbul.
- Yâhakkî, Muhammed Cafer, **Çûn Sebû-yi Teşne Edebiyât-i Muâsır-i Farsî**, Tahran, H.ş. 1377/1998.
- Yıldırım, N. (1998). "Fars Edebiyatı Tarihinde Çocuk Edebiyatının Yeri", **EKEV Akademi Dergisi**, sayı: 2, s.4.